

Юрій Ковбаско

аспірант, м. Івано-Франківськ

Динаміка розділового запитання у XX-XXI столітті

Динаміка розвитку розділового запитання датується новоанглійським періодом XVI-XXI століття, однак, як показують проведені дослідження, див.: [1, 2], на XVI–XIX ст. припадає тільки зародження та початок становлення субпарадигми розділового запитання. Саме тому, для дослідження був обраний період XX-XXI століття, протягом якого лінгвістами проводилось комплексне дослідження розділового запитання та парадигми питальних речень.

У роботах **першої половини XX століття** слід відзначити формування єдиної парадигми питального речення, якої до того часу не існувало, наприклад праці **Ч.Т. Оніонса** (*Onions, 1904*), **Г. Поутсма** (*Poutsma, 1917*), **Е.А. Зонненшайна** (*Sonnenschein, 1916*), **Дж.О. Керма** (*Curme, 1922*).

Г. Поутсма (*Poutsma, 1917*) у роботі **“A Grammar of Late Modern English (Part 1)”** виокремлює дві основні субпарадигми питального речення – загальні (*general*) та спеціальні (*special*) та додаткові підтипи – альтернативні (*alternative*), які бувають сильними (*strong*) й слабкими (*weak*); риторичні (*rhetorical/oratorical*), питання у формі розповідного речення (*question in the form of declarative sentence*) (*Poutsma, 1917*).

Можливим зразком розділового запитання у класифікації Г. Поутсма є «сильні» альтернативні запитання, типу *“Are you ready, or are you not?”* (*Poutsma, 1917*), інтонація яких (низхідна) використовується у розділових запитаннях. Проте, розділові запитання як субпарадигма не виокремлюються.

Г. Світ (*Sweet, 1903*) у праці **“A New English Grammar Logical and Historical (Part 2)”** розглядаючи парадигму питального речення, відзначає існування загального, спеціального та альтернативного запитання, не виокремлює

розділове питання, проте наводить приклади розділових запитань при аналізі інтонації у питальних реченнях (Sweet, 1903):

- заперечні питальні речення можуть використовуватися як риторичні запитання для вираження ствердження *“When a negative interrogative sentence is used rhetorically to express affirmation”* (Sweet, 1903).

He is very egotistical. Yes, isn't he?

- питальне речення може містити приховану ідею заклику чи запевнення *“The idea of the question thus implied is often used to suggest that of appeal or remonstrance”* (Sweet, 1903).

I have done all I can = I have done all I can, haven't I?

У 1904 році **Е.Т. Тру** (True, 1904) та **О. Єсперсен** (Jespersen, 1904) у спільній роботі **“Spoken Language”** розглядають приналежність питань типу *«Splendid, isn't it?»*, тобто розділових запитань, до розмовного стилю мовлення.

А. Дарбі (Darby, 1919) **“The Mechanism of the Sentence”** виділяє дві можливі типи варіацій простого питального речення, які використовуються при необхідності показати, яка відповідь є бажаною *“Two variations from the form of the simple question must be noticed; they are used when it is desired to suggest the answer required”* (Darby, 1919).

It is not heavy, is it? / It is heavy, is it not?

Подібну характеристику розділового запитання подає **Дж.О. Керм** (Curme, 1922) **“A Grammar of the German Language”**, але не наводить визначення розділового запитання і не виокремлює його як окрему субпарадигму. Розділове запитання розглядається як питання у формі стверджувального речення, що використовується для констатування думки чи ідеї мовця та спрямоване на її підтвердження і відповіддю на яке, часто є підтвердження *“Questions having the form of the declarative sentences are used to state the opinion or idea of the speaker and ask for confirmation of it and often expect an affirmative reply to a simple question”* (Curme, 1922).

You will come along, won't you?

He surely put money into your pocket, did he not?

У 1922 році **Г. Вендт** у праці **“Grammatik des heutigen English”** вводить у лінгвістику специфічну назву розділового запитання (*die Scheinfrage*) та виокремлює його як можливий підтип загального запитання; виділяє стверджувально-заперечну збалансованість (+/-), заперечно-стверджувальну збалансованість (-/+), стверджувальну незбалансованість (+/+); робить спроби описати прагматику розділових запитань, зазначаючи, що вони можуть мати на меті здивування, обурення, насмішку, сарказм, іронію, попередження, жарт *“Die Scheinfrage ist gewöhnlich eine Aussage, deren Wirklichkeit vom Fragenden gar nicht bezweifelt wird. Es ist vielmehr eine Satzform, welche dazu dient, die Entschiedenheit der Aussage zu mildern oder das Gespräch lebhafter zu gestalten, oft auch nur es zu dehnen. Diese Art der Frage kann – Verwunderung, Empörung, Hohn, Warnung ausdrücken, auch Scherz und Neckerei bezwecken”* (Wendt, 1922):

You have been to town, haven't you?

You have not been to town, have you?

(You have) been to town, have you?

У 1940 році **О. Єсперсен** (*Jespersen, 1940*) представив 4-й том роботи **“A Modern English Grammar on Historical Principles”**, в якому розділові запитання отримують назву *“tag questions”* і розглядаються як засоби вираження розмовної мови, що мають на меті отримати інформацію *“Note especially tag questions in colloquial speech to obtain information”* (*Jespersen, 1940*). Наприклад:

You wouldn't do it, would you?

He wasn't angry, was he?

О. Єсперсен аналізує використання розділових запитань як таких що вживаються для вираження наказу (*Jespersen, 1940*):

Make yourself at home, won't you?

Take a seat, will you?

Таким чином, **на початку ХХ століття** проводяться спроби дослідження розділового запитання, в результаті чого виникають різні назви (*die Scheinfrage/tag question*), і розділове запитання починає привертати увагу лінгвістів як структура, що існує переважно у розмовному мовленні.

Друга половина ХХ століття характеризується зростанням відсотку використання розділових запитань, що спонукає граматистів до їх вивчення та спричиняє появу значної кількості робіт, в яких, базуючись на результатах попередніх досліджень, розділове запитання остаточно визначається як основна або додаткова субпарадигма питального речення. Загальноприйнятим є виокремлення трьох субпарадигм розділового запитання (+/-, -/+, +/+) та розгляд субпарадигми (-/-) як нерегулярної/розмовної.

Дж. Лич та Я. Свартвік (*Leech & Svartvik, 1975*) розглядають розділове запитання як питання, що додається до кінця речення з метою підтвердження істинності речення *"Tag question added to the end of a statement ask for confirmation of the truth of the statement"*.

Д. Крістал (*Crystal, 1994*) трактує розділове запитання як питальну структуру, що додається до кінця речення *"The interrogative structure that is left to the end of the sentence"*.

М. Селсе-Мурсія та Д. Ларсен-Фрімен (*Celce-Murcia & Larsen-Freeman, 1999*) визначають розділове запитання як коротке питання, що додається до речення, коли мовець прагне отримати підтвердження свого речення *"A tag question is a short question which is appended to a statement when the speaker seeks confirmation of his/her statement"*.

Така ж тенденція до досліджень розділового запитання зберігається і **на початку ХХІ століття**, наведемо декілька визначень для порівняння:

П.А. Мастер (*Master, 2001*) аналізує розділове запитання як речення плюс коротке питання, що додається до кінця цього речення і відокремлюється

коюю “A tag question is a statement plus a short question that is “tagged” on to the end of the statement after comma”.

М. Свон (Swan, 2005) визначає розділові запитання малими питаннями, що часто використовуються в кінці речення у мовленні та у неофіційному стилі письма “Question tags are the small questions that often come at the end of sentences in speech and sometimes in informal writing”.

Л.Г. Александер (Alexander, 2006) називає розділове запитання - коротким питанням, що йде після речення “A tag question is a short question that follows a statement”.

Розглянувши засоби вираження розділового запитання у граматиках ХХ-ХХІ століть, можна говорити про динаміку їх розвитку. Графічне відображення динаміки розвитку засобів вираження розділового запитання подається у Таблиця №1, яка містить результати кількісного підрахунку засобів вираження поняття розділового запитання у проаналізованих джерелах за період дослідження.

Таблиця №1
Динаміка розділового запитання у граматиках протягом ХХ-ХХІ століття

Хронологія	1900-1949	1950-1999	2000-2010
Відсотковий склад	18%	85.7%	100%

Згідно з Таблицею №1 починаючи з ХХ століття розвиток розділового запитання був динамічним, з 18% на початку ХХ ст. частота його вираження зросла до 100% на початку ХХІ ст., де розділове запитання аналізується як одна з субпарадигм питального речення.

На нашу думку, цей динамічний розвиток може бути пояснений декількома факторами. По-перше, зросла частота використання розділового запитання у художній літературі – з 0,1-0,3% у ХVІ ст. до 12% у ХХІ ст. від загальної кількості питальних речень на 200 000 слововживань, див.: [1; 62]. По-друге, дослідження, проведені наприкінці ХІХ початку ХХ століття, дали результати щодо структурної побудови розділових запитань, однак не була

проаналізована лінгвопрагматика та функціональна семантика розділових запитань, що відкрило нове поле для лінгвістичних досліджень.

Список використаних джерел

1. Шевченко И.С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16-20 вв.: [Монография] / Ирина Семеновна Шевченко. – Харьков: Константа, 1998. – 168с.
2. Hoffman S. Tag Questions in Early and Late Modern English: Historical Description and Theoretical Implication / S. Hoffman. – Journal of English Linguistic. – 2006. – V.17, №2. – Pp. 35-55.